

## تاثیر مطالعه منابع غیر درسی بر انگیزه تحصیلی دانش آموزان

دوره ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران

مهديه دهقانپور<sup>۱</sup>

### چکیده:

هدف پژوهش بررسی نظرات دانش آموزان دوره ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران نسبت به تاثیر مطالعه منابع غیر درسی بر انگیزه تحصیلی بود. پژوهشگر با طرح این پرسش که آیا مطالعه منابع غیر درسی بر انگیزه تحصیلی دانش آموزان تاثیرگذار است به تحلیل و تبیین موضوع پژوهش پرداخته است. جامعه آماری مشتمل بر ۲۶۷۸۱ والدین دانش آموزان پسر دوره ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران اعم از دانش آموزان مدارس دولتی و غیر دولتی که در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ مشغول به تحصیل بودند که با استفاده از جدول برآورد حجم نمونه مورگان ۳۷۸ نفر به صورت نمونه گیری تصادفی خوشه ای انتخاب گردیدند. روش تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی بود و به منظور جمع آوری اطلاعات مورد نیاز از پرسش نامه محقق ساخته استفاده شد میزان پایایی با بهره مندی از روش آلفای کرانباخ ۰/۸۴۷ بدست آمد. اطلاعات گردآوری شده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS با روش های آماری توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. اولین یافته تحقیق با استفاده از آزمون t گروه های مستقل دلالت بر این امر داشت که مطالعه منابع غیردرسی به میزان زیادی بر انگیزه تحصیلی موثر است. یافته های دیگر تحقیق حاکی از آن بود که مطالعه منابع غیردرسی به میزان زیادی بر انگیزه درونی و بیرونی تحصیلی موثر است و انگیزه تحصیلی دانش آموزان مدارس دولتی و غیردولتی با یکدیگر متفاوت نمی باشد.

واژگان کلیدی: منابع غیر درسی، انگیزه تحصیلی، دانش آموزان

## مقدمه

میزان مطالعه و گرایش به خواندن از مهم ترین شاخص‌های رشد و توسعه است. مطالعه یکی از عوامل موثر برای شکوفایی استعدادهای بالقوه‌ی انسانی برای رسیدن به کمال است در پرتو مطالعه، انسان می‌تواند با عقاید و افکار گذشتگان آشنا شود و راه خیر و صلاح را از راه فساد تشخیص دهد. مطالعه عامل موثری برای جلوگیری از تک بعدی فکر کردن است و زمینه پرورش استعداد‌های بشر را در ابعاد مختلف فراهم می‌کند. اهمیت کتاب و فرهنگ کتابخوانی و جایگاه والای کتاب بر کسی پوشیده نیست. کتاب از دیر باز یکی از مهم ترین ابزار آگاهی و بصیرت به شمار آمده است. یکی از معیارهای سنجش رشد فرهنگی و فکری هر ملت و کشوری در تعداد کتابخانه‌ها، کتاب فروشی‌ها، کتاب‌های چاپ شده و کتاب خوان‌های آن جامعه است. کتابخوانی و بالا بودن میزان مطالعه در جهان یکی از شاخص‌های توسعه یافتگی و رشد شناخته شده است. مقایسه آمار و هم بیانات رسمی مسئولان فرهنگی کشور از میزان مطالعه، نشان می‌دهد که جایگاه مطالعه در کشور ما نسبت به سایر کشورهای توسعه یافته وضعیت مطلوبی ندارد و باید اقداماتی برای ایجاد راه‌های مناسب ترویج مطالعه و فرهنگ کتابخوانی در کشور فراهم آورد. با در نظر گرفتن سابقه درخشان تاریخی و دینی کشورمان، میزان رویکرد افراد به کتاب در مقایسه با سایر جوامع در سطح پایینی قرار دارد. با نگاهی اجمالی به پیشرفت کشورهای توسعه یافته در می‌یابیم که تحولات عظیم فرهنگی، اقتصادی و صنعتی آنان مرهون توجه خانواده و نظام آموزشی به مطالعه و پژوهش، توسعه و تجهیز کتابخانه‌ها، ایجاد فرهنگ مطالعه و ... می‌باشد. اما در کشور ما هنوز به مطالعه به عنوان یک نیاز مطرح دائمی نگاه نمی‌شود (استوار. امیرزاده، ۱۳۸۷ص: ۲۲۵). با توجه به تأکید آیات قرآن مجید و سیره پیشوایان دینی، ترویج فرهنگ مطالعه از ارزش‌های دینی و ملی محسوب می‌شود. هم وجود برخی مسائل از قبیل تهاجم فرهنگی و تاثیر آموزش در پیشرفت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور، ضرورت تحقیق فعلی را آشکار می‌کند. شنا سایی میزان و نوع مطالعه غیر درسی و عوامل مؤثر بر آن به منزله گام اصلی توسعه اقتصادی، به برنامه ریزان فرهنگی در سطح ملی کمک می‌کند تا با شنا سایی علایق، گرایش‌ها و نیازهای مطالعاتی دانش آموزان در جهت ترویج فرهنگ مطالعه گام بردارد. عادت به مطالعه مستمر و مفید بخصوص برای جوانان یک نیاز اساسی در آموزش و پرورش کشور است. و لازم است اولیاء دانش آموزان و مسئولان مدارس و دست اندرکاران نظام تعلیم و تربیت با هدف به هنگام کردن اطلاعات خود و آشنایی با یافته‌های پژوهشی محققان و متخصصان در این

امر مهم اقدام نمایند. یافتن راهی مناسب برای آموزش اولیاء با شیوه‌های تخصصی و ترغیب و تشویق دانش آموزان به مطالعه کتب غیر درسی امری ضروری به نظر می‌رسد.

### بیان مسئله

آموزش و پرورش به عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی در زندگی بشری، از دیرباز وظیفه مهم توانا ساختن انسان برای انطباق با محیط پیرامونش را به عهده داشته است. شوق آموختن سابقه‌ای به اندازه عمر جوامع دارد. جوامع به این نیاز به دو گونه پاسخ داده‌اند: آموزش به شیوه‌ای سنتی یا غیر رسمی از طریق خانواده، بزرگسالان، ریش‌سپیدان و... و دیگر آموزش و پرورش رسمی. جامعه برای حفظ موجودیت خود به کمک این دو شیوه به اجتماعی کردن افراد خود پرداخته است. تجربه کشورهای پیشرفته جهان معاصر نشان داده است که آموزش و پرورش در این کشورها علاوه بر تأکید بر آموزش‌های برنامه‌ای، تشویق دانش آموزان به مطالعه و تحقیق را سرلوحه اهداف خود قرار داده‌اند و برای این مهم هر ساله سهم عظیمی از بودجه خود را به تحقیقات علمی و استفاده از علوم روز و بهره‌مندی از آخرین دستاوردهای علمی بشری اختصاص داده‌اند (اصغری، ۱۳۸۵ص: ۷۱). یکی از مهمترین شاخصهای رشد و توسعه فرهنگی و اجتماعی هر کشور میزان مطالعه و روی آوری افراد آن جامعه به تحقیق و پژوهش می‌باشد. توسعه اقتصادی و اجتماعی در پرتو توسعه فرهنگی و آموزشی صورت می‌پذیرد و این امر نیازمند توسعه در ذهنیت و افکار مردم جامعه است. تا زمانی که پیشرفت علمی و فکری برای افراد جامعه حاصل نشود توسعه و رشد آن جامعه توسعه درون‌زا نبوده و خود باعث وابستگی و عدم پیشرفت واقعی می‌شود. سرعت کشف و پیدایش علوم و فنون جدید به حدی است که انتقال دستاوردهای نوین علمی و فنی از طریق کتب درسی و آموزش‌های کلاسیک مدرسه‌ای به دانش آموزان و دانشجویان امکان‌پذیر نیست و باید چاره‌ای دیگر اندیشید.

صاحب‌نظران تعلیم و تربیت معتقدند در آموزش و پرورش جدید باید بر روش آموختن بیش از انتقال آموخته‌ها تکیه کرد. چون آموزش کلیه معلومات و اطلاعات موجود به دانش‌آموزان نه امکان‌پذیر است و نه چاره ساز. نسل جدید باید روش آموختن برای زیستن را بیاموزد تا بتواند در آینده زندگی کند. بنابراین لازم است نگرش دانش آموز محوری و خودخوانی و فرهنگ تحقیق و مطالعه و خودآموزی را در بین آنان گسترش داد. خوشبختانه امروزه در کشور ما کتاب برای کودکان و نوجوانان به صورت یک نیاز شناخته شده در آمده است. والدین و معلمان باید به این نکته مهم توجه داشته باشند که تنها از راه مدرسه و کتابهای درسی نمی‌توان کودکان و نوجوانان را برای موفقیت در حل مشکلات گوناگون و پیچیده زندگی آماده ساخت چرا که کتابها همواره مطالبی در باره زندگی‌اند نه

خود زندگی. از طرفی کودکان و نوجوانان به مطالعه کتابهای غیر درسی بیش از کتابهای درسی علاقه نشان می‌دهند و همین علاقه موجب استقبال شدید ایشان از کتابهای آزاد می‌شود. این نوع کتابهاست که کودکان را در حل مسائل و مشکلات شخصی در جهات مختلف کمک می‌کند. اطلاعات آنها را در باره محیطهای گوناگون افزایش می‌دهد و ساعات فراغت و بیکاری آنان را سود بخش تر و پر بارتر می‌سازد. کودکان و نوجوانان با خواندن کتابها و نشریات سازگاری عاطفی و اجتماعی خود را بهتر رشد و گسترش می‌دهند. ادبیات کودک موظف است آهسته آهسته و طی زمان واقعیهایی چون تولد، مرگ، غم و شادی، رنج و عشق و نفرت را با تمام ابعادش به کودکان بیاموزد و در این شناساندن هرگز از حد تعادل دور نشود. از آن جا که فرهنگ کتابخوانی در جامعه ما جایگاه خود را به دست نیاورده و از وضعیت نامطلوبی برخوردار است، لذا باید برای ایجاد رغبت و عادت در کودکان و نوجوانان به مطالعه و کتابخوانی چاره ای جدی بیندیشیم. این تحقیق که در همین راستا صورت گرفته سعی می‌کند به بررسی تاثیر مطالعه منابع غیردرسی بر انگیزه تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی بپردازد.

## اهداف تحقیق

### الف) هدف کلی:

بررسی تاثیر مطالعه منابع غیردرسی بر انگیزه تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران.

### ب) اهداف فرعی:

- ۱) بررسی تعیین میزان مطالعه منابع غیر درسی دانش آموزان.
- ۲) بررسی تعیین میزان انگیزه تحصیلی دانش آموزان.
- ۳) بررسی تاثیر مطالعه منابع غیردرسی بر میزان انگیزه درونی تحصیلی دانش آموزان.
- ۴) بررسی تاثیر مطالعه منابع غیردرسی بر میزان انگیزه بیرونی تحصیلی دانش آموزان.
- ۵) مقایسه انگیزه تحصیلی دانش آموزان مدارس دولتی و غیردولتی.

## مبانی نظری

در دنیای متغییر قرن ۲۱ که هرروز در زمینه‌های علمی، هنری، سیاسی و اقتصادی یک اتفاق تازه می‌افتد و خط جدیدی به راه می‌افتد کتاب و مطالعه جایگاه ویژه ای دارد و دیگر مثل سابق کار افراد منحصر به فرد نیست. هرکسی درهر شغل ومقامی لازم است به طورمرتب مقداری از وقت خود را به مطالعه مطالب اختصاص دهد، چه این مطالب از روزنامه یا مجلات یا کتاب‌های گوناگون باشد (حاجیلو و همکاران، ۱۳۹۰ص: ۲۵)

باید در نظر داشت که ما در عصری به سر می‌بریم که از یک سو، گسترش دانش و اطلاعات به صورت انفجاری رخ می‌دهد از سوی دیگر دستیابی به اطلاعات و جریان اطلاعات و ارتباطات، مرزها و محدودیت‌های گذشته را در نوردیده است. از این رو، هیچ یک از کشورهای دنیا از میزان مطالعه مردم خود راضی نیستند و پیوسته جهت افزایش این میزان تلاش می‌کنند. سالهاست که تحقیق در عادات مطالعه کودکان مورد توجه بسیاری از محققین قرار گرفته است، تا جائیکه مدتهاست تشویق عادت به مطالعه هدف اصلی برنامه توسعه کتاب یونسکو می‌باشد (حافظی و همکاران، ۱۳۸۹ص: ۱۱۹)

اهمیت بررسی جایگاه مطالعه از آنجا ناشی می‌شود که کتاب به منزله گنجینه‌های عظیم دانش بشری، اعم از آثار جدید و آثار قدیم، به عنوان یک منبع معتبر و قابل استفاده، همواره مورد توجه قرار گرفته است. رشد سالانه آزاد شدن اطلاعات در دنیا و همچنین سرعت رو به رشدی که جریان اطلاع رسانی و کسب اطلاعات به خود گرفته است، این نیاز را شامل می‌شود که تمامی کسانی که می‌خواهند خود را با این روند رو به پیشرفت، همسو کنند، باید خود را در جریان این دریای عظیم و پهناور قرار دهند و این امر با ایجاد رغبت و عادت کردن به مطالعه و کتابخوانی میسر خواهد شد. هزاره سوم، عصر خرد و دانایی و زمان ما، عصر ارتباطات است. وسایل ارتباطی و تکنولوژی پیشرفته ارتباطات، جهان را چنان کوچک کرده که مک لوهان<sup>۱</sup>، جامعه‌شناس معروف، نام دهکده جهانی بر آن نهاده است. آنان که در این دنیای پیچیده، از اطلاعات بیشتری برخوردارند و از امکانات و وسایل ارتباطی پیشرفته‌تری بهره می‌گیرند، در انجام وظایف خویش موفق‌ترند. به بیان دیگر، آنان که بیشتر اطلاع دارند و بیشتر می‌دانند توانا‌ترند. آموزش عادت به مطالعه، در جریان جامعه‌پذیری کودکان و نوجوانان، می‌تواند تأثیری قطعی روی تحولات جامعه داشته باشد و اصلاحات و نوسازی فرهنگی، اجتماعی و سیاسی را به ارمغان آورد (رضاخانی، ۱۳۸۶).

نگاهی گذرا به علل موفقیت کشورهای پیشرفته جهان مبین این واقعیت است که بخش عظیمی از این موفقیت‌ها مرهون توجه به نسل جوان و نوجوان این کشورها و سرمایه گذاری در جهت رشد و شکوفایی استعدادهای آنان بوده است؛ زیرا کودکان و نوجوانان همیشه به عنوان عظیم ترین سرمایه‌ها و ذخایر معنوی کشور مطرح هستند. بر همین اساس و با عنایت به جوان بودن جمعیت کشور ما آموزش دادن و آگاهی بخشیدن به چند میلیون دانش آموز یکی از شالوده‌های اساسی در تحقق توسعه و پیشرفت همه جانبه کشور و گامی در جهت پیشبرد هدفهای والای نظام به ویژه جهت رسیدن به چشم انداز ۲۰ ساله کشور است که کتاب و کتابخوانی در این رابطه نقش بسیار مهم و اساسی دارد که باید بیشتر از این مورد توجه قرار گیرد.

اکثر معلمان به پیامدهای مثبت و همگانی انگیزش تحصیلی معتقدند. معلمان به ندرت دانش آموزانی را می‌بینند که دارای انگیزش بالایی از یادگیری هستند به همین دلیل از تمام راهبردها و فنون ایجاد انگیزش که تجربه به آنان نشان داده است استفاده می‌کنند (یعقوبی و خوش خلق، ۱۳۷۷، ص ۷۱).

انسانها در هر لحظه معین، چندین انگیزه را تجربه می‌کنند. اغلب یک انگیزه نسبتاً نیرومند است، در حالیکه سایر انگیزه‌ها به نسبت درجه دوم هستند و نیرومندترین انگیزه بیشترین تأثیر را بر رفتار دارد (محمدی، ۱۳۸۰، ص ۱۱).

معلم به عنوان برانگیزاننده<sup>۱</sup> فرصتهایی خلق می‌کند تا تمایلات ذاتی دانش آموزان را به فراگیری، رشد و پذیرش مسئولیت آنچه فرا می‌گیرند، پرورش دهد (ابراهیمی قوام، ۱۳۸۲، ص ۱۰۰).

ادراک دانش آموزان از شایستگی تحصیلی خود، نقش مهمی برای درگیر شدن در فعالیتهای آموزشگاهی دارد. وقتی بین ادراک شایستگی فرد و شایستگی واقعی او تعالی برقرار نباشد، می‌توان گفت که بین این دو رابطه ای بسیار قوی وجود داشته باشد. معلمانی که برای تقویت انگیزش تحصیلی دانش آموزان کوشش زیادی می‌کنند نباید از نقش آموزش به منظور ایجاد زمینه ای برای ایجاد شایستگی تحصیلی واقعی دانش آموزان غفلت ورزند (یعقوبی و خوش خلق، ۱۳۷۷، ص ۱۱۱).

برای موفقیت در یک کار، میل و اراده (به معنی انگیزه) اهمیت زیادی دارد. در شروع یک کار، درخت دانش همیشه بارور نیست، زیرا بیشتر دانش را می‌توان در هنگام کار و پیشرفت آن بدست آورد. بهر جهت سازمانی که از ابتدا در آن انگیزه وجود ندارد پیشرفتی نخواهد کرد؛ زیرا انگیزه را نمی‌توان از خارج سازمان، قرض کرد (موسوی، ۱۳۸۰، ص ۹۲).

انگیزه‌ها یا انگیزش را نمی‌توان به گونه‌ی مستقیم مشاهده کرد و باید آن را از راه رفتارهای موجود زنده و نتایج چنین رفتارهایی استنباط کرد. فرایندهای انگیزشی را تنها می‌توان از راه تحلیل جریان دائمی رفتار، مورد شناسایی قرار داد و اثرهای گوناگون آن را بر شخصیت، باورها، دانش‌ها، تواناییها و مهارتهای افراد مشاهده کرد (ساعتچی، ۱۳۸۲، ص ۳۱۶).

یافته‌های بسیاری از پژوهشهای حاکی از آن است که در فرآیند یادگیری انگیزه درونی بیش از انگیزه بیرونی اهمیت دارد (شریفی، ۱۳۸۵).

انگیزه‌ها، چراهای رفتار هستند. آنها موجب آغاز و ادامه فعالیت می‌شوند و جهت کلی رفتار یک فرد را معین می‌کنند. انگیزه‌ها یا نیازها، ماهیتاً دلایل اصلی عمل بشمار می‌روند (علاقه بند، ۱۳۸۲، ص ۱۸).

معلمان باید بدانند که تقویت انگیزش تحصیلی از طریق راههای معینی حاصل می‌شود (یعقوبی و خوش خلق، ۱۳۷۷، ص ۲۹۱).

نقش انگیزه تنها آن نیست که باعث پیدایش رفتار خاصی در افراد بشود، بلکه انگیز باید، طوی شخص را تحت تأثیر قرار دهد که شخص فعالیت را که شروع کرده است ادامه دهد (پورمقدس، ۱۳۶۷، ص ۱۳).

کلیه محرکهای داخلی و محرکهای خارجی<sup>۱</sup> که در زمان معینی شخص را به انجام کاری وا می‌دارد و باعث پیدایش رفتار و عکس‌العملهای خاصی در شخص می‌گردد «میدان روانی»<sup>۲</sup> او را تشکیل می‌دهد (پور مقدس، ۱۳۶۷، ص ۱۶).

میدان روانی شخص روابط اسرار آمیزی با محیط خارج نیست، هر فرد انسان، در درجه اول یک موجود بیولوژیکی است و فقط تحت تأثیر عوامل خارجی قرار می‌گیرد. هرچند که انگیزه‌ها مداوم تر و ثابت تر باشد، رفتار را بوجود می‌آورد و رفتار شخص تنها در اثر وجود انگیزه‌ها ظاهر می‌شود (پور مقدس، ۱۳۶۷، ص ۱۶).

روانشناسانی چون ریک سوارز، راجر میلز، و دارلین استیوارت<sup>۳</sup> درباره این مطلب بحث کرده اند که اگر اشخاص در بکارگیری نظام فکری، بطور گزینشی عمل نکنند، بطور ناخودآگاه، نظام فکری خود را محدود می‌سازند و بجای آنکه افکارشان را کنترل کنند، در کنترل افکار و باورهای خود قرار می‌گیرند. هنگامیکه افراد توانایی درک و کنترل افکارشان را بدست می‌آورند، می‌توانند خود را از نفوذ باورهای

---

۱. internal stimuli & external stimuli

۲. psychological field

۳. rick suarez & rogermills & Darlene stewart

منفی درباره تواناییهایشان یا ترس از شکست رها سازند و در نتیجه، می‌توانند به سطوح عالی تر پردازش، مانند بینش، خلاقیت، خردمندی و شعور جمعی دست یابند و ورای نظام شناختی خود عمل کنند (ابراهیمی‌قوام، ۱۳۸۲، ص ۲۶).

شکست در ایجاد انگیزش درونی تداخل ایجاد می‌کند و آن را کاهش می‌دهد. یک تجربه شکست زمانی باعث افزایش سطح کوشش می‌شود که فرد ناکام بر این باور باشد که اگر کوشش زیادی در انجام تکالیف از خود نشان داده بود می‌توانست موفق باشد (یعقوبی و خوش خلق، ۱۳۷۷، ص ۴۵). برخی از معلمان با اثر ظریف تحسین معلم آشنایی کافی ندارند تحسین بسیار ارضا کننده است و به برقراری رابطه ای گرم و سازنده میان معلم و شاگردان کمک می‌کند. تحسین می‌تواند جنبه رهنمودی قدرتمندی برای کودکان داشته باشد. تحسین را نه فقط برای قدردانی از عملکرد فعلی کودک بلکه برای تحریک او در راستای گسترش بیشترش کارش به شیوه‌های خلاق و خردمندانه باید به کار برد (فروغان، ۱۳۸۲، ص ۲۱۱).

روان شناسانی که به مطالعه رفتار آدمی پرداخته اند، نظریه متعددی در مورد انگیزش مطرح کرده اند. اولین آنها زیگموند فروید است که ادعا می‌کرد، رفتار آدمی با سائق‌های زیستی یا فطری معینی آغاز می‌شود که هر فرد را بر می‌انگیزاند تا به شیوه معینی رفتار کند. کار معلمان کمک به دانش آموزان برای مهار و هدایت سائق هاست. پس از او رفتارگرایانی چون بی. اف اسکینر بود. براساس نظریه رفتارگرایی، انگیزش و یادگیری را می‌توان از طریق پاداشهای بیرونی و مشوقهایی مانند ژتونها، جوایز و حتی نمره، کنترل و هدایت کرد. روانشناسان انسانگرایی همچون آبراهام مزلو و کارل راجرز اظهار داشتند که انگیزش نقش مهمی در آشکار ساختن نیازها و تمایلات بنیادی معینی دارد که توسط محیط، مورد حمایت یا ممانعت قرار می‌گیرد (ابراهیمی‌قوام، ۱۳۸۲، ص ۲۳).

کسانیکه بر روی نظریه انگیزش ذاتی کار کرده اند، مانند مارگارت کیلفورد، ادویسی<sup>۱</sup>، حان نیکولز و سایرین نشان می‌دهند که افراد چگونه بطو طبیعی، هنگام تمرکز بر روی اهداف یادگیری شخصی، با انگیزه می‌شوند. تحقیقات نشان می‌دهند، هنگامیکه یادگیری برای افراد معنادار شده و رابطه آن را با سایر مطالب درک می‌کنند، روابطشان با معلم، حمایت گرانه و احترام آمیز است و ترس از شکست ندارند، به طور طبیعی با انگیزه می‌شوند. تحقیقات جیمز کنل و ریچارد رین<sup>۲</sup> و سایرین، اهمیت حمایت از نیاز دانش آموزان به استقلال یا خود مختاری را نشان می‌دهند. که وقتی معلم فرصت

---

۱. Margaret Clifford & eddeci

۲. jams Connell & Richard ryan



تأثیر مطالعه منابع غیر درسی بر انگیزه تحصیلی دانش آموزان... □ ۱۱۳

تصمیم‌گیری و کنترل بر بخشی از فرآیندهای یادگیری را به دانش‌آموزان می‌دهد، آنها انگیزه بیشتری برای یادگیری دارند (مک کومبز، پاپ به نقل از ابراهیمی‌قوام، ۱۳۸۲، ص ۲۵). طبق نظریه مک کلاند<sup>۱</sup> و همکاران (۱۹۵۳) نیازهای انسانی آموخته می‌شوند و سه نیاز مهم کاری، نیاز به موفقیت نیاز به وابستگی و نیاز به کسب قدرت هستند (حسن زاده و همکاران، ۱۳۸۱، ص ۱۶۴). در بیشتر پژوهش‌های مربوط به انگیزه پیشرفت از هنری موری<sup>۲</sup>، محقق‌ی که نقش اصلی را در تبیین این نظریه ایفا می‌کند، نام می‌برند. موری اولین محقق‌ی است که نیاز به پیشرفت<sup>۳</sup> را مطرح کرد. نیاز را کوششی برای فائق آمدن بر مشکلات و موانع می‌داند که موجب افزایش توانایی‌های مطلوب می‌گردد. موری برای پژوهش‌های مربوط به انگیزه پیشرفت، آزمونی ابداع کرد که با آن می‌توان حالات نیاز را مورد ارزیابی قرار داد. این آزمون به تست اندر یافت موضوع<sup>۴</sup> معروف است (خدایپناهی، ۱۳۸۷، ص ۱۴۳).

این آزمون می‌تواند عقده‌های ناهشیار و پنهان را آشکار سازد. این تست بعداً مورد استفاده همه کسانی قرار گرفت که در زمینه انگیزه پیشرفت به تحقیق پرداختند (خدا پناهی، ۱۳۸۷، ص ۱۴۴). دیوید مک کلند و جان اتکینسون که ماهیت انگیزش پیشرفت را در چهل سال اخیر مطالعه کرده اند، نیاز پیشرفت را این گونه تعریف می‌کنند. جستجو کردن موفقیت در رقابت با استانداردی عالی (محمدی، ۱۳۸۰، ص ۲۵۸).

الگوهای مبتنی بر نیاز به انگیزش، اهمیت برقراری سازگاری درست میان انگیزش سازمانی و انگیزش برای افزایش پذیرش انگیزش‌های سازمانی اعضا، تسریع می‌شود. هاروارد و بری<sup>۵</sup> با بررسی ۲۰ ساله در مورد اعضای سازمانی دریافتند که انگیزش برای موفقیت و درگیری در کار، مهمترین پیش‌بینی کننده موفقیت کاری است (حسن زاده و همکاران، ۱۳۸۱، ص ۱۶۵). شخص با انگیزش پیشرفت نیرومند می‌خواهد در برخی از تکالیف چالش انگیزش موفق شود «موفقیت در رقابت با استاندارد عالی» تعریفی گسترده است، بطوریکه استانداردهای عالی ممکن است مربوط به تکلیف باشد. (محمدی، ۱۳۸۰، ص ۲۵۸).

---

۱. maclellands n.ACh

۲. murray

۳. need of achievement

۴. thematic apperception test (TAT)

۵. harvard & bary

یا ممکن است مربوط به خود باشد (مثل انجام دادن کاری بهتر از دفعه قبل، نظیر دویدن در یک مسابقه در بهترین موقعیت شخص) یا امکان دارد مربوط به دیگران باشد (مانند برنده شدن در یک مسابقه) (محمدی، ۱۳۸۰، ص ۲۵۹).

مک کلند معتقد است که پیشرفت از جمله ویژگی‌های شخصیتی است که پیدایش آن در افراد بستگی به شیوه‌های تربیتی والدین دارد. در این ارتباط می‌گوید: افرادی که شدت این انگیزه در آنها بالاست، در محیط‌هایی پرورش می‌یابند که از آنان انتظار کفایت و شایستگی می‌رود. در سنین پایین به آنها استقلال داده می‌شود. اقتدارگرایی اندکی وجود دارد و از سلطه‌گرایی، اندکی وجود دارد و از سلطه‌گرایی عاری هستند.

گروه وسیعی از تحقیقات معتقدند که دانش آموزان تیز هوش نسبت به دانش آموزان عادی مبانی انگیزشی درونی برای امور تحصیلی دارند و تفاوت معنی داری در باورهای خودکار آمدی گروه تیز خوش نسبت به گروه دانش آموزان عادی دیده می‌شود (حافظی و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۱۳۲). اگر نظریه اجتماعی بندورا فراتر از نظریه معلم بله توصیف خاستگاه‌ها و حفظ شایستگی ادراک شده می‌پردازد، نظریه اسناد وینر<sup>۱</sup> از این بیشتر هم به این موضوع پرداخته است. براساس نظریه اسناد، شکست‌ها و موفقیت‌های قبلی فرد، تأثیر مستقیم بر ادراک شایستگی و انگیزش بعدی وی در انجام تکالیف وی بسیار مهم تر است. براساس دیدگاه وینر، دانش آموزان معمولاً موفقیت و شکست‌هایشان را به یکی از چهار علت یعنی، توانایی، کوشش، دشواری تکلیف و شانس<sup>۲</sup> نسبت می‌دهند (یعقوبی و خوش خلق، ۱۳۷۷، ص ۲۳).

کارل راجرز<sup>۳</sup> (۱۹۵۱) که نام وی همیشه بعنوان مدافع روش روان درمانی غیر مستقیم<sup>۴</sup> یا راجریان مشهور است معتقد است که ارگانیزم تنها یک تمایل اصلی و اساسی دارد و آن عبارت از تاندانس<sup>۵</sup> وی برای رفتار شخص به نظر وی برای کسب استقلال بیشتر و مسئولیت زیادتر به جلو می‌رود (پور مقدس، ۱۳۶۷، ص ۲۱۰).

براساس نظر راجرز و مزلو گرایش انسان این است که پتانسیل بالقوه خویش را توسعه دهد. با توجه به اینکه در انسان یک نیروی درونی بیولوژیک برای توسعه تواناییها و استعدادها سرشتی در

---

۱. weiner

۲. ability & effort & taskdifficulty & luck

۳. Carl rogers

۴. client -centered psychotherapy

۵. tendency

راستای تحول نهفته است، انگیزه فرد گرایش بسوی تکامل و توسعه و تجهیز اساسی خود است (خداپناهی، ۱۳۸۷، ص ۱۹۳).

ارگانیزم یک گرایش و تلاش اساسی دارد، شکوفا شدن، نگهداری و تقویت کردن خود تجربه گر. از نظر راجرز، انسانها یک نیای اساسی دارند، گرایش به شکوفا شدن، نیازی که تمام نیازهای دیگر را شامل می‌شود. (محمدی، ۱۳۸۰، ص ۲۸۳).

اکثر راهبردهای بیرونی که برای افزایش انگیزش تحصیلی دانش آموزان به کار می‌رود نشأت گرفته از نظریه تقویت است. نظریه تقویت تحت تأثیر افراطیون این دیدگاه چون اسکینر<sup>۱</sup> (۱۹۷۱) و نظریه‌های شناختی جدیدتری درباره انگیزش انسانی است (یعقوبی و خوش خلق، ۱۳۷۷، ص ۷۲).

اولین راهبرد در رویکرد نظریه تقویت برای ایجاد انگیزش در دانش آموز و مدیریت کلاسی این است که می‌توان با ایجاد الگویی از رفتارهای مناسب امید داشت که دانش آموزان خاطی از آن الگوها پیروی خواهند کرد از این رو وظیفه نخستین معلم در ایجاد انگیزش این است که برای بروز و ظهور رفتارهای مناسب دانش آموز منتظر ماند و صبر پیشه کند، سپس با مشاهده آن بلافاصله به تقویت بپردازد. معلمان از راهبردهای انگیزش بیرونی مانند دادن پاداش به رفتارهای مطلوب و تنبیه رفتارهای نامناسب استفاده می‌کنند (یعقوبی و خوش خلق، ۱۳۷۷، ص ۷۳).

اتکینسون<sup>۲</sup> (۱۹۵۷، ۱۹۶۴) عوامل مشابه فردی، متغیرهای محیطی و تجربی را تعیین کنندگان رفتار می‌داند. به نظر اتکینسون رفتار بسوی پیشرفت ناشی از تعارضی است که بین گرایش نزدیکی و دوری بوجود می‌آید. در هر رفتار موثر احتمال موفقیت و در نتیجه احساس غرور و احتمال شکست و در نتیجه احساس شرمساری وجود دارد. بنابراین نیرومندی رفتار مورد انتظار برای تصمیم‌گیری ارگانیزم مبنی بر ادامه یا قطع رفتار تعیین کننده است، به عبارت دیگر انگیزه پیشرفت<sup>۳</sup> نتیجه تعارض هیجانی امید به موفقیت و ترس از شکست تلقی می‌گردد (خداپناهی، ۱۳۸۷، ص ۱۴۶)

الگوی رفتار پیشرفت اتکینسون کلاً شامل چهار متغیر می‌شود: رفتار پیشرفت، انگیزش پیشرفت، احتمال موفقیت، و مشوق برای موفقیت (محمدی، ۱۳۸۰، ص ۲۶۱).

امابر و لپر (۲۰۰۶) در تحقیقی با عنوان «ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و شیوه‌های یادگیری بر روی پیشرفت تحصیلی دانش پژوهان بزرگسال دانشکده علوم اجتماعی که شیوه آموزشی از راه دور

---

۱. Skinner

۲. atkinson

۳. Achievement motive

را انتخاب کرده اند» ذکر نموده است. ابزار این تحقیق بر اساس شاخص‌های مایرز- بریکس و فهرست موجودی سبک‌های یادگیری کولب (LSI) بود.

دسی (۲۰۰۵) در تحقیقی با عنوان «در نمودار مشترک شناختی و شخصیتی می‌توان به پیش بینی رفتار پرداخت» پس او در زمینه ارتباط بین ۵ مدل از فاکتورهای شخصیتی با پیشرفت تحصیلی در مدارس کودکان تحقیقاتی انجام داد.

دیکسون (۲۰۰۳) در پژوهشی با عنوان «رابطه بین فرایندهای انگیزشی، فاکتورهای شخصیت با استفاده از استراتژی‌های یادگیری و استقرار آموزشی و تحصیلی با پیشرفت تحصیلی وجود دارد.» گروه نمونه که شامل ۱۸۶ دانشجوی دوره لیسانس از یک دانشگاه بزرگ در شمال شرقی بودند. پرسش‌نامه ای استاندارد را پر کردند. در ضمن در همان پرسش‌نامه معدل ترم، سن و جنس خود را مشخص کردند. از طریق همبستگی و تجزیه و تحلیل‌های متعدد متغیرهایی انگیزه درونی و بیرونی، خود انگیزشی، برون گرایی، آزادی به تجربه، آگاه و هوشیار بودن، خود تنظیمی، شناختی و استعداد تحصیلی با GPA در نظر گرفته شد و اندازه گیری بعمل آمد. نتیجه بر آن شد از نظر شخصیتی و بصورت مستقل اکثر متغیرها به طور چشم گیر با GPA هم بستگی بالایی داشتند. قدرت پیش بینی پیشرفت تحصیلی در شخصیت نوع یا درونگرا و دارندگان تجربه بیشتر است. و بنابراین برای تحصیل کرده‌ها این یافته‌ها را در فرایندهای آموزشی پروژه مدار بکار می‌گیرند و میزان برانگیختگی دانشجویان به یادگیری بیشتر می‌شد در نتیجه تشویق دانش‌آموختگان در یادگیری با توجه به رعایت اصول فرایند آموزشی پروژه مدار در آنها منجر به ایجاد حبس یادگیری مالکیت شخصی نسبت به امر یادگیری می‌شد. بنابراین نمرات پیشرفت تحصیلی با رشد مواجه می‌شد.

رعایت اصل فرایند آموزشی پروژه مدار در هر دو جنس به رشد تحصیلی منجر می‌شود.

لپر و هودل (۲۰۰۸) در یک مطالعه طولی که مشتمل بر ۴ گروه بود. پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در سنین ۱۵، ۱۲، ۹ سالگی و عزت نفس کلی آنها را در سن ۱۲ سالگی مورد اندازه گیری قرار داد. متغیرهای کنترل کننده طبقه اجتماعی و توانایی در سن ۷ سالگی مورد اندازه گیری قرار گرفت. آنها هیچ گونه مدارکی دال بر اینکه پیشرفت تحصیلی و عزت نفس رابطه علی با یکدیگر دارند نیافتند و متغیر سومی (برای مثال طبقه اجتماعی، توانایی و باور ...) بعنوان علت پیشرفت تحصیلی و عزت نفس بیان می‌کنند.

شانک و هانسون (۲۰۰۸) در یک مطالعه مدل معادله ساختاری جنبه‌های مختلف خودپنداره و پیشرفت تحصیلی در دو مرحله زمانی با چهار ماه فاصله، مورد اندازه گیری قرار دادند، تجزیه و تحلیل

انجام شده برتری علی خود پنداره توانایی را بر پیشرفت تحصیلی نشان داد. یعنی بر حسب دید فرد نسبت به خودش پیشرفت تحصیلی کسب می‌کند.

رایان (۲۰۰۶) در یک پژوهش درباره دختران و پسران گروه‌های سنی شش تا سیزده ساله به این نتیجه رسید که در پسران تا سن شش سالگی برای پردازش اطلاعات فضایی و غیر کلامی نیمکره راست بر نیمکره چپ برتری دارد در حالی که در دختران بر روی نیم کره راست مغز برای پردازش اطلاعات فضایی تا قبل از نوجوانی برقرار نمی‌شود.

وینستون و همکاران (۲۰۰۵) تفاوت‌های پیشرفت میان دانش آموزان را مورد مطالعه قرار داد در پژوهش او ۳۰ دانش آموز پسر کلاس نهم که دارای هوشبهر ۱۲۰ و یا بالاتر و میانگین درسی حدود ۱۵ یا بالاتر بودند شرکت داشتند این گروه دانش آموز از لحاظ پیشرفت، افرادی پیش آموز بودند او هم چنین گروهی از دانش آموزان کم آموز، را که از لحاظ ظاهر هوشبهر، جنسیت، سن، مدرسه، و حجم درس‌ها با گروه اول مشابه بودند ولی میانگین درسی آنها دوازده یا کمتر بود انتخاب کرد رینگنس با استفاده از پرسش نامه‌های مختلف انگیزش و مصاحبه به قین میزان انگیزش هر دو گروه اقدام کرد معلوم شد که دانش آموزان پیش آموز در مقایسه با دانش آموزان کم آموز برای یادگیری و پیشرفت تحصیلی انگیزش بیشتر و برای ایجاد دوستی و ارتباط با همکلاسی خود انگیزش کمتری داشتند.

انسوک (۲۰۰۵) بررسی منابع تفاوت‌های میان محیط‌های غنی و محیط‌های فقیر باید بین انگیزه پیشرفت درونی<sup>۱</sup> و انگیزه پیشرفت بیرونی نیز قائل شد. انگیزه پیشرفت بیرونی هدفش جلب رضایت و تأیید دیگران است اما ممکن است پیشرفت حاصله برای خود فرد ارضاء کننده نباشد از سوی دیگر انگیزه پیشرفت درونی در جهت ارضای درونی خود شخص است حتی اگر از نظر دیگران پیشرفت حاصله یا مورد توجه نباشد. مطالعات مک کلی لند و همکاران و فریدمن نشان داد بین تصورات پیشرفت موجود در فرهنگ‌ها و اسطوره‌های سرخ پوستان شمال آمریکا و شیوه فرزند پروری به وسیله میزان تاکید بر استقلال فردی هم بستگی قابل توجهی وجود دارد. نوع محیط در ایجاد پیشرفت موثر است محیط‌های غنی از نظر فراهم آوردن امکانات پیشرفت از جمله پیشرفت تحصیلی مانند کتاب، فیلم، مباحثه تصاویر و گفت و شنود بین خانواده‌ها در زمینه تحصیل و انواع محرک‌های طبیعی در مقایسه با محیط‌های فقیر از هر نظر مساعد تر و آماده ترند.

دشارم (۲۰۰۶) بررسی گسترده در ناحیه منچستر انجام دادند آنها دانش آموزان ابتدایی هفت تا ده ساله را مورد بررسی قرار دادند. در هر موارد توانایی خواندن، دانش، حساب و قابلیت عمومی دانش آموزان مورد

سنجش قرار گرفت و اطلاعاتی در مورد طیف وسیعی از عوامل محیطی در خانه، محله و مدرسه جمع آوری شد و تجزیه و تحلیل یافته‌ها ارتباط زیادی میان عوامل محیطی و پیشرفت دیده شد. نیکول (۲۰۰۲) در پژوهشی با عنوان مقایسه ویژگی‌های شناختی و انگیزشی کودکان تیز هوش و عادی، نشان دادند که این دو گروه از لحاظ باورهای انگیزشی با هم تفاوت ندارند. در ایران نیز پژوهش‌هایی در زمینه تاثیر مطالعه منابع غیر درسی بر انگیزه تحصیلی انجام شده است که به برخی از آنها اشاره می‌شود:

رضایی (۱۳۸۰) در تحقیق خود با عنوان «تقویت انگیزه کارکنان راهبردی مناسب برای شرکت فعال تر در کلاس‌های کوتاه مدت ضمن خدمت» نتیجه گرفت که اگر معلمان را تشویق کنیم و انگیزه ای در آنها بوجود آوریم خود به خود معلمان به سوی رشد حرفه ای خود می‌روند.

رضاخانی (۱۳۸۶) با انجام پژوهشی با عنوان بررسی انگیزه درونی و بیرونی پیشرفت تحصیلی دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن به نتایج زیر دست یافت، بین انگیزه درونی و انگیزه بیرونی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان مورد مطالعه همبستگی معنی دار وجود دارد. انگیزه درونی بیشترین همبستگی و انگیزه بیرونی کمترین همبستگی را با پیشرفت تحصیلی دارند. بطور کلی انگیزه پسران بالاتر از انگیزه دختران است. از نظر رابطه مشخصات جمعیت شناختی دانشجویان با انگیزه تحصیلی آنان، تنها تعامل تحصیلات پدر و تحصیلات مادر با انگیزه درونی، و با کل انگیزه رابطه دارد. یافته‌ها حاکی از آن است که تحصیلات پدر، تعامل تحصیلات پدر و تحصیلات مادر و تعامل تحصیلات پدر و محل سکونت در پیشرفت تحصیلی دانشجویان موثر است.

غفاریان (۱۳۸۴) در تحقیقش به تاثیر مشاور گروهی جرأت آموزی بر پیشرفت تحصیلی و مهارت‌های اجتماعی دختران دانش آموز مقاطع راهنمایی و متوسطه منطقه ۱۴ تهران پرداخت. متوجه شد که بسیاری از کودکان و نوجوانان به دلیل اعتماد به نفس پایین دچار شکست تحصیلی و افت تحصیلی می‌شوند. شکست‌های پی در پی باور منفی نسبت به خود را در آنها زیاد می‌کند و به مرور ذهنی اینکه هرگز انسان موفقی نخواهند شد می‌رسند و از تلاش دست بر خواهند داشت آموزش گروهی جرأت آموزی به تنهایی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر دبیرستانی موثر نبود زیرا هر دو گروه راه و آزمایش دارای پیشرفت تحصیلی بودند شاید عوامل دیگر اثر گذار در متغیر وابسته دخیل بودند.

## سوالات تحقیق

### الف) سوال اصلی:

مطالعه منابع غیردرسی تا چه اندازه بر انگیزه تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران موثر است؟

### ب) سوالات فرعی:

۱) میزان مطالعه منابع غیر درسی دانش آموزان پسر ابتدایی منطقه ۴ شهر تهران تا چه اندازه است؟

۲) میزان انگیزه تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی منطقه ۴ شهر تهران تا چه اندازه است؟

۳) آیا مطالعه منابع غیردرسی بر میزان انگیزه درونی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی منطقه ۴ شهر تهران تاثیرگذار است؟

۴) آیا مطالعه منابع غیردرسی بر میزان انگیزه بیرونی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی منطقه ۴ شهر تهران تاثیرگذار است؟

## روش تحقیق

روش پژوهش بر مبنای هدف از نوع کاربردی است، همچنین چون تحقیق حاضر درصدد توصیف بررسی نظرات دانش آموزان دوره ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران نسبت به تاثیر مطالع منابع غیر درسی بر انگیزه تحصیلی می باشد، از این رو در زمره تحقیقات توصیفی قرار می گیرد. همچنین از حیث چگونگی بدست آوردن داده های موردنیاز تحقیق، توصیفی از نوع پیمایشی است.

## جامعه آماری و روش نمونه گیری

جامعه آماری تحقیق شامل کلیه دانش آموزان پسر دوره ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران اعم از دانش آموزان مدارس دولتی و غیر دولتی است، که در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ مشغول به تحصیل می باشند. بر اساس آمار ثبت شده در اداره آموزش و پرورش منطقه ۱۴ شهر تهران تعداد ۲۶۷۸۱ دانش آموز در دوره ابتدایی در این منطقه مشغول به تحصیل می باشند.

با توجه به حجم جامعه دانش آموزان ۲۶۷۸۱ و مراجعه به جدول برآورد حجم نمونه مورگان، حجم نمونه پژوهش ۳۷۸ دانش آموز برای پاسخگویی به پرسش نامه در نظر گرفته شد انتخاب گردید. برای

انتخاب نمونه‌های تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای استفاده شد. بطوریکه منطقه ۱۴ شهر تهران بر حسب موقعیت جغرافیایی به ۵ خوشه شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز تقسیم شد. سپس اسامی خوشه‌ها در داخل کیسه‌ای قرار گرفت و بصورت تصادفی ساده ۳ خوشه انتخاب شد و در نهایت اسامی مناطق مرکز، شمال و شرق منطقه ۱۴ شهر از کیسه خارج شد تا ۳۷۸ نمونه مورد نیاز از دانش‌آموزان این مناطق انتخاب شوند. سپس پرسش‌نامه تدوین شده توسط محقق در این مناطق توزیع گردید. لازم به ذکر است با توجه به جامعه تحقیق یعنی دانش‌آموزان دوره ابتدایی بدلیل عدم توانایی کامل دانش‌آموزان پایه اول، دوم و سوم ابتدایی در پاسخدهی صحیح به سوالات پرسش‌نامه فقط دانش‌آموزان پایه چهارم، پنجم و ششم ابتدایی به عنوان نمونه‌های تحقیق در نظر گرفته شدند.

### ابزار تحقیق

برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز پژوهش با رجوع به منابع کتابخانه‌ای و اسناد موجود برخی از اطلاعات مورد نیاز حاصل گردید، ابزار دیگری که در پژوهش مورد استفاده قرار گرفت پرسش‌نامه محقق ساخته سنجش میزان انگیزه تحصیلی بود پرسش‌نامه فوق از دو قسمت تشکیل شده است، قسمت اول در برگیرنده سؤالاتی است که به ویژگی‌های جمعیت شناختی دانش‌آموزان مانند مطالعه منابع غیردرسی و نوع مدرسه می‌پردازد و قسمت دوم که حاوی ۳۳ گویه پنج‌گزینه‌ای است که آزمودنی پاسخ خود را در مورد هر گویه در دامنه‌ای از نمرات ۱ (خیلی کم) تا ۵ (خیلی زیاد) ابراز می‌نماید. این پرسش‌نامه از ۲ بعد انگیزه درونی و انگیزه بیرونی تحصیلی تشکیل شده بود.

به منظور تعیین روایی محتوایی و صوری پرسش‌نامه محقق ساخته سنجش میزان انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان، ابتدا با استفاده از متون و کتب علمی تعداد ۴۰ سوال در خصوص موضوع تحقیق طرح گردید. سپس با راهنمایی برخی از متخصصین و اخذ نظرات کارشناسان امر و تصحیح و حذف برخی از سوالات توسط استایید راهنما و مشاور در پایان روایی ۳۳ سوال از ۴۰ سوال مطرح شده مورد تایید قرار گرفت. همچنین به منظور تعیین میزان پایایی، پرسش‌نامه محقق ساخته ابتدا پرسش‌نامه در نظر گرفته شده بین ۳۵ نفر از دانش‌آموزان توزیع و پس از پاسخگویی جمع‌آوری شد، آنگاه جهت بررسی میزان پایایی از نرم افزار SPSS استفاده گردید و با بهره‌مندی از روش آلفای کرانباخ مقدار پایایی ۰/۸۴۷ برای پرسش‌نامه بدست آمد.



## یافته‌های تحقیق

جدول شماره ۱: خلاصه ای از شاخصهای مرکزی و پراکندگی مطالعه منابع غیردرسی، انگیزه تحصیلی و مولفه‌های آن

شاخص‌های آماری										
بیشترین فراوانی	کمترین فراوانی	دامنه تغییرات	نما	میانه	میانگین	واریانس	انحراف معیار	ضریب کجی	ضریب کشیدگی	
مطالعه منابع غیردرسی	۲۵	۷	۱۸	۲۱	۲۲	۲۰/۵۷	۱۸/۲۶	۴/۲۷	-۱/۵۳	۰/۱۲
انگیزه تحصیلی	۱۵۳	۷۵	۷۸	۱۳۱	۱۳۵	۱۳۲/۳۵	۱۸۶/۱۶	۱۳/۶۴	-۱/۰۶	۰/۰۴
انگیزه درونی تحصیلی	۴۵	۱۸	۲۷	۴۰	۴۰	۳۹/۵۴	۲۳/۷۱	۴/۸۶	-۱/۴۸	۰/۳۹
انگیزه بیرونی تحصیلی	۱۰۸	۳۵	۷۳	۹۱	۹۳	۹۲/۳۱	۱۴۰/۳۶	۱۱/۸۴	-۲/۱۳	۰/۷۷

با توجه به داده‌های جدول شماره ۱ می‌توان استدلال کرد که شاخص‌های مرکزی نما، میانه، میانگین برای نمره میزان مطالعه منابع غیردرسی دانش آموزان به دلیل نزدیک بودن مقدار عددی آنها با یکدیگر، حکایت از گرایش به توزیع نرمال دارد. حداقل نمره برای میزان مطالعه منابع غیردرسی ۷ و حداکثر آن ۲۵ می‌باشد بنابراین، دامنه توزیع نمرات برابر با ۱۸ نمره می‌باشد. همچنین حداقل نمره برای انگیزه تحصیلی ۷۵ و حداکثر آن ۱۵۳ می‌باشد بنابراین، دامنه توزیع نمرات برابر با ۷۸ نمره می‌باشد، لازم به ذکر است که دو مولفه انگیزه تحصیلی نیز هم گرایش به توزیع نرمال دارند. بیشترین میزان میانگین با (۹۲/۳۱) به انگیزه تحصیلی بیرونی و کمترین میزان آن نیز با (۳۹/۵۴) به مولفه انگیزه درونی تحصیلی تعلق دارد.

به منظور بررسی سوالات تحقیق، متغیرهای پژوهش ابتدا تحت آزمون کولموگروف - اسمرینوف قرار گرفت و نتایج آزمون بیانگر این مطلب بود که داده‌های مورد بررسی از مفروضه نرمال بودن برخوردار می‌باشند.

سوال اصلی تحقیق: مطالعه منابع غیردرسی تا چه اندازه بر انگیزه تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران موثر است؟

برای بررسی سوال فوق از آزمون t گروه‌های مستقل به شرح جدول زیر استفاده شد؛

جدول شماره ۲: آزمون t گروه‌های مستقل

آزمون t مستقل						آزمون لون			
فاصله اطمینان در سطح ۰/۹۵		تفاوت از انحراف معیار	تفاوت میانگین‌ها	سطح معناداری	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	
پائین	بالا								
۴/۴۵۸	۱/۱۳۱	۲/۴۰۳	۴/۸۵۶	۰/۰۰۰	۳۷۶	۴/۱۰۲	۰/۱۶۴	۱/۹۴۷	سطح برابری واریانس‌ها
۷/۱۴۹	۱/۵۶۲	۲/۵۹۴	۴/۸۵۶	۰/۰۰۰	۳۳۵/۴۲	۴/۱۴۲			سطح نا برابری واریانس‌ها

طبق آزمون برابری واریانس‌ها (آزمون لون) و سطح معناداری مربوط به آن ( $p = 0/164$ ) که بزرگتر از ( $p = 0/05$ ) است، واریانس‌ها با هم برابر می‌باشند. بنابراین مقدار آماره t در سطح برابری واریانس‌ها مورد قبول قرار می‌گیرد که برابر ( $t = 4/102$ ) و سطح معناداری آن ( $p = 0/000$ ) می‌باشد. با توجه به این مطلب که سطح معناداری از ( $p = 0/05$ ) کوچکتر است آزمون معناداری باشد. عبارت دیگر بین میانگین انگیزه تحصیلی دانش آموزانی که مطالعه منابع غیردرسی آنها کمتر از میانگین جامعه است با میانگین انگیزه تحصیلی دانش آموزانی که مطالعه منابع غیردرسی آنها بیشتر از میانگین جامعه است تفاوت وجود دارد.

سوال اول فرعی: میزان مطالعه منابع غیر درسی دانش آموزان پسر ابتدایی منطقه ۴ شهر تهران تا چه اندازه است؟

برای بررسی سوال فوق از آزمون t تک نمونه ای به شرح جدول زیر استفاده شد؛

جدول شماره ۳: آزمون t تک نمونه ای

میانگین	فاصله اطمینان		تفاوت میانگین ها	سطح معناداری	درجه آزادی	t	مطالعه منابع غیردرسی
	حد پائین	حد بالا					
	۲۰/۵۷۹	۵/۱۴۷	۶/۰۱۱	۵/۵۷۹	۰/۰۰۰	۳۷۷	

با توجه به داده‌های جدول شماره ۳ و سطح معناداری آزمون ( $p < ۰/۰۰۰$ ) و کوچکتر بودن آن از ( $p < ۰/۰۵$ ) می‌توان نتیجه گرفت که آزمون معنادار می‌باشد. یعنی بین میزان میانگین محاسبه شده و میانگین جامعه (۱۵) تفاوت معناداری مشاهده می‌شود و چنین استدلال می‌شود که پاسخ‌دهی دانش آموزان مدارس ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران نسبت به میزان مطالعه منابع غیر درسی با میزان میانگین جامعه از لحاظ آماری متفاوت است. با توجه به میزان میانگین محاسبه شده (۲۰/۵۷۹) و بزرگتر بودن آن از میانگین جامعه (۱۵) می‌توان نتیجه گرفت که دانش آموزان مدارس ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران به میزان زیادی به مطالعه منابع غیردرسی می‌پردازند.

سوال دوم فرعی: میزان انگیزه تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی منطقه ۴ شهر تهران تا چه اندازه است؟

برای بررسی سوال فوق از آزمون t تک نمونه ای به شرح جدول زیر استفاده شد :

جدول شماره ۴: آزمون t تک نمونه ای

میانگین	فاصله اطمینان		تفاوت میانگین ها	سطح معناداری	درجه آزادی	t	انگیزه تحصیلی
	حد پائین	حد بالا					
	۱۳۲/۳۵۱	۳۷/۹۷۲	۴۰/۷۳۱	۳۹/۳۵۱	۰/۰۰۰	۳۷۷	

با توجه به داده‌های جدول شماره ۴ و سطح معناداری آزمون ( $p < ۰/۰۰۰$ ) و کوچکتر بودن آن از ( $p < ۰/۰۵$ ) می‌توان نتیجه گرفت که آزمون معنادار می‌باشد. یعنی بین میزان میانگین محاسبه شده و میانگین جامعه (۹۳) تفاوت معناداری مشاهده می‌شود و چنین استدلال می‌شود که پاسخ‌دهی دانش آموزان مدارس ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران نسبت به میزان انگیزه تحصیلی با میزان میانگین جامعه از لحاظ آماری متفاوت است. با توجه به میزان میانگین محاسبه شده (۱۳۲/۳۵۱) و بزرگتر

بودن آن از میانگین جامعه (۹۳) می‌توان نتیجه گرفت که دانش آموزان مدارس ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران به میزان زیادی از انگیزه تحصیلی برخوردار می‌باشند.  
سوال سوم فرعی: آیا مطالعه منابع غیردرسی بر میزان انگیزه درونی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی منطقه ۴ شهر تهران تاثیرگذار است؟  
برای بررسی سوال فوق از آزمون t گروه‌های مستقل به شرح جدول زیر استفاده شد :

جدول شماره ۵: آزمون t گروه‌های مستقل

آزمون t مستقل						آزمون لون			
فاصله اطمینان در سطح ۰/۹۵	تفاوت از انحراف معیار	تفاوت میانگین‌ها	سطح معناداری	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F		
								پائین	بالا
۵/۰۰۴	۱/۶۲۳	۰/۸۵۹	۳/۳۱۳	۰/۰۰۰	۳۷۶	۳/۸۵۴	۰/۳۹۵	۱/۵۲۷	سطح برابری واریانس‌ها
۵/۵۱۶	۱/۱۱۱	۰/۵۷۶	۳/۳۱۳	۰/۰۰۰	۳۳۴/۳۶	۳/۹۱۰			سطح نا برابری واریانس‌ها

طبق آزمون برابری واریانس‌ها ( آزمون لون ) و سطح معناداری مربوط به آن ( $p = ۰/۳۹۵$ ) که بزرگتر از ( $p = ۰/۰۵$ ) است، واریانس‌ها با هم برابر می‌باشند. بنابراین مقدار آماره t در سطح برابری واریانس‌ها مورد قبول قرار می‌گیرد که برابر ( $t = ۳/۸۵۴$ ) و سطح معناداری آن ( $p = ۰/۰۰۰$ ) می‌باشد. با توجه به این مطلب که سطح معناداری از ( $p = ۰/۰۵$ ) کوچکتر است آزمون معناداری می‌باشد. عبارت دیگر بین میانگین انگیزه درونی تحصیلی دانش آموزانی که مطالعه منابع غیردرسی آنها کمتر از میانگین جامعه است با میانگین انگیزه درونی تحصیلی دانش آموزانی که مطالعه منابع غیردرسی آنها بیشتر از میانگین جامعه است تفاوت وجود دارد.

سوال چهارم فرعی: آیا مطالعه منابع غیردرسی بر میزان انگیزه بیرونی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی منطقه ۴ شهر تهران تاثیرگذار است؟  
برای بررسی سوال فوق از آزمون t گروه‌های مستقل به شرح جدول زیر استفاده شد :

جدول شماره ۶: آزمون t مستقل

تاثیر مطالعه منابع غیر درسی بر انگیزه تحصیلی دانش آموزان ... □ ۱۲۵

آزمون t مستقل						آزمون لون			
فاصله اطمینان در سطح ۰/۹۵		تفاوت از انحراف معیار	تفاوت میانگین ها	سطح معناداری	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	
پائین	بالا								
۶/۰۲۵	۲/۰۰۱	۲/۰۴۰	۱۲/۰۱۳	۰/۰۰۰	۳۷۶	۵/۸۸۷	۰/۴۷۶	۱/۰۲۷	سطح برابری واریانس ها
۷/۸۷۶	۲/۱۴۹	۲/۳۶۰	۱۲/۰۱۳	۰/۰۰۰	۳۳۳/۸۲	۵/۹۵۵			سطح نا برابری واریانس ها

طبق آزمون برابری واریانس ها ( آزمون لون ) و سطح معناداری مربوط به آن ( $p = ۰/۴۷۶$ ) که بزرگتر از ( $p = ۰/۰۵$ ) است، واریانس ها با هم برابر می باشند. بنابراین مقدار آماره t در سطح برابری واریانس ها مورد قبول قرار می گیرد که برابر ( $t = ۵/۸۸۷$ ) و سطح معناداری آن ( $p = ۰/۰۰۰$ ) می باشد. با توجه به این مطلب که سطح معناداری از ( $p = ۰/۰۵$ ) کوچکتر است آزمون معنادار می باشد. بعبارت دیگر بین میانگین انگیزه بیرونی تحصیلی دانش آموزانی که مطالعه منابع غیردرسی آنها کمتر از میانگین جامعه است با میانگین انگیزه بیرونی تحصیلی دانش آموزانی که مطالعه منابع غیردرسی آنها بیشتر از میانگین جامعه است تفاوت وجود دارد.

### بحث و نتیجه گیری و پیشنهادات

فرهنگ مطالعه و کتاب خوانی باید به عنوان یک ارزش پایدار و زیربنایی، در جامعه نهادینه شود. مطالعه و کتاب خوانی امری کاملاً اکتسابی است که آن را باید آموخت و آموزش داد. بنابراین، باید فرزندان و دانش آموزانمان را از کودکی به مطالعه عادت دهیم. باید جایگاه و نقش کتاب و مطالعه در نظام آموزشی ما، برنامه ریزی و تبیین شود که نظام آموزشی ما به حافظه، نقل قول، تحمیل اندیشه ها و به طور کلی به کتاب های درسی تکیه دارد یا به گفت و گو، مشارکت، تحقیق، پرسشگری، مطالعه و خلاقیت. لازم است دانش آموزان و اولیای آنان را توجه کنیم تا نگرش مثبتی به مطالعه ی غیردرسی

داشته باشند. به آنان بگوییم که مطالعه‌ی غیردرسی به معنی مطالعه‌ی هر کتابی نیست. عقل و منطق حکم می‌کند که ما مجاز نیستیم هر کتابی را بخوانیم. عمر انسان کوتاه و فرصت‌ها گذرنده و کتاب‌ها بی‌شمارند. اگر انسان هر کتابی را که به دستش رسید، باز کند و بخواند، برایش مفید و ثمربخش نیست. ما باید چگونه خواندن و چه خواندن را به دانش‌آموزانمان آموزش دهیم تا هنر کتاب خواندن و هنر هر کتابی نخواندن را بیاموزند. مطالعه‌ی غیردرسی باید براساس درون‌مایه‌ی دروس برای تعمیق یادگیری در زمینه‌های آموزش و پرورش انجام شود. مطالعه‌ی غیردرسی، برای جبران کاستی‌ها و کمبودهای کتاب‌های درسی و مکمل برنامه‌های درسی و آموزشی دانش‌آموز است. تجربه‌گرایان (پراگماتیست‌ها) بر این عقیده‌اند که فرایند آموزش و پرورش به کلاس درس و فعالیت‌های کتاب‌های درسی محدود نمی‌شود. مطالعه‌ی غیردرسی باعث پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود، زیرا سطح تفکر آنان را بالا می‌برد و ذهنشان را فعال‌تر و پویاتر می‌کند. در چنین صورتی، امکان یادگیری درس‌ها برایشان بهتر فراهم می‌شود. از آن جا که فرهنگ کتابخوانی در جامعه ما جایگاه خود را به دست نیاورده و از وضعیت نامطلوبی برخوردار است، لذا باید برای ایجاد رغبت و عادت در کودکان و نوجوانان به مطالعه و کتابخوانی چاره‌ای جدی بیندیشیم. این تحقیق که در همین راستا صورت گرفته سعی می‌کند مشکل عدم رغبت دانش‌آموزان به مطالعه را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهد و سرانجام منجر به ارائه پیشنهاداتی جهت رفع مشکل گردد.

کتاب از دیرباز یکی از مهم‌ترین ابزار آگاهی و بصیرت به شمار آمده است و امروزه نیز در جوامع انسانی در ابقای موجودیت فرهنگی نقش اساسی دارد. بگونه‌ای که میزان مطالعه و گرایش به کتاب از مهمترین شاخص‌های رشد و توسعه می‌باشد. از آن جایی که دوره متوسطه نیز یکی از دوره‌های حساس و اثر بخش در امر توسعه اقتصادی، اجتماعی و ... کشورها می‌باشد، توجه به مسائل این مقطع علی‌الخصوص میزان مطالعه و عوامل مؤثر بر آن برای گام نهادن به سوی توسعه و پیشرفت ضروری به نظر می‌رسد.

همچنین انگیزش از جمله مباحثی است که قرن‌ها توجه پژوهشگران را به خود جلب کرده است و دانشمندان به این نتیجه رسیده‌اند که ارزیابی انگیزش انسان بسیار پیچیده است و برخی از دانش‌آموزان علاقه زیادی به درس، مدرسه و تحصیل دارند و برخی علاقمند به این امور نیستند بررسی چگونگی و چرایی این انگیزه مورد سؤال و بحث بسیاری از اولیاء، معلمان و مربیان است. یکی از سوژه‌های مورد توجه اکثر خانواده‌ها مسائل تحصیلی فرزندان است. والدین دوست دارند فرزندان‌شان بیشترین و بهترین پیشرفت تحصیلی را داشته باشد و از طرف

دیگر، افت تحصیلی، برای آنها موضوعی غیر قابل پذیرش است. والدین از این که فرزندانشان به هنگام ورود به دوره‌های راهنمایی و متوسطه دچار افت می‌شود، متعجب شده و سؤال می‌کنند که چرا دیگر فرزندشان انگیزه ای برای درس خواندن ندارد؟ دریافتن دلایل ضعف و مشکلات تحصیلی دانش آموزان عمدتاً به مسائلی از قبیل تنبلی و بی‌خیالی و بازیگوشی استناد می‌شود.

فرآیند تحصیل از عمده جریاناتی است که با سیستم انگیزشی درگیر است. فعالسازی و تقویت انگیزش درونی در دانش جویان اهداف مبتنی بر یادگیری آنها را برآورده خواهد ساخت و دوام و پایایی آنها را تضمین خواهد کرد. دانش جویی که دارای انگیزه‌های درونی قوی می‌باشد، نه صرفاً بر مبنای کسب نمرات برتر، جوایز و امتیازات ویژه، بلکه بر اساس انگیزه‌های درونی خویش وارد عمل خواهد شد. غالباً افرادی که با تحمل انواع سختیها و مشقتها به دنبال رسیدن به اهداف خود هستند در واقع از انگیزش درونی خود به عنوان نیرو دهنده و تقویت کننده استفاده می‌کنند. افراد خود انگیزه یا افرادی که دارای انگیزش درونی هستند، نیاز به استفاده مداوم از انگیزشهای بیرونی ندارند. هر چند استفاده از این مشوقها آنها را فعالتر و انگیزه‌تر می‌سازد اما کاهش یا فقدان آنها چندان تأثیری در کاهش انگیزش آنها برای فعالیت و در نتیجه کاهش عملکردشان نخواهد داشت.

پیشنهادات حاصل از این پژوهش عبارتند از:

\* به خانواده‌های پیشنهاد می‌شود که جهت افزایش انگیزه تحصیلی فرزندانشان شرایط و زمینه مطالعه منابع غیردرسی را فراهم آورند.

\* به خانواده‌ها پیشنهاد می‌گردد مکانی را برای مطالعه در نظر بگیرید. جایی که نیاز دانش آموزان را تأمین کند و به قدر کافی ساکت باشد.

\* به خانواده‌ها پیشنهاد می‌گردد به فرزند خود نشان دهید که برای معلم یا معلمان او احترام قائلید و به این منظور، هیچ وقت در حضور او با معلمش مخالفت نکنید.

\* به خانواده‌ها پیشنهاد می‌گردد روشی بوجود آورید که برای کار سخت در مدرسه، پاداشهایی در خانه به کودک داده شود.

\* به خانواده‌ها پیشنهاد می‌گردد به فرزند خود کمک کنید چیزهایی را که دوست دارد و می‌تواند برای کمک به انجام تکالیف درسی مفید واقع شوند، شناسایی کند (به عنوان مثال: اگر یک کودک علاقه به حیوانات دارد راجع به آنها کتاب بخواند، بنویسد، داستان بسازد و غیره).

\* به خانواده‌ها پیشنهاد می‌گردد سعی کنید اولویت تجربه‌های دانش‌آموزان برای آنها جالب باشد، احساس موفقیت اولیه اعتماد به نفس آنها را افزایش می‌دهد. این موضوع در مسابقات ورزشی نیز مشهود است.

\* به خانواده‌ها پیشنهاد می‌گردد با احترام گذاشتن به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان، هرگز آنها را با یکدیگر مقایسه نکنیم.

\* به معلمان پیشنهاد می‌گردد دانش‌آموزان را در کلاس کمتر درگیر مسائل عاطفی منفی نمائیم و نسبت به حساسیت‌های عاطفی آنان آشنا و در کاهش آن کوشا باشیم. سخت‌گیری و انضباط شدید، تبعیض، بیان قضاوت‌های منفی و خبرهای ناخوشایند از جمله عواملی است که موجب درگیری ذهنی و کاهش علاقه به یادگیری می‌شود.

\* به معلمان پیشنهاد می‌گردد با محول کردن مسئولیت به دانش‌آموزان کم توجه، آنان را به رفتارهای مثبت هدایت و علل کم‌توجهی در آنها را بررسی کنید.

\* به معلمان پیشنهاد می‌گردد به وضعیت جسمانی دانش‌آموزان توجه نموده و علل جسمی بی‌توجهی و کاهش انگیزه آنان را بیابید.

\* به معلمان پیشنهاد می‌گردد به منظور اطلاع از نتیجه فعالیت درسی دانش‌آموزان و ارائه بازخورد به موقع و مناسب، تکالیف آنان را بلافاصله در جلسه بعدی ملاحظه و با رفع اشکالات، جنبه‌های مثبت را تشویق کنید.

\* به معلمان پیشنهاد می‌گردد به افراد درون‌گرا، کم‌رو، مضطرب که تمایلی به ابراز وجود ندارند، توجه کرده و با تقویت رفتارهای مثبت، آنها را به مشارکت در بحث‌های کلاسی و کارهای گروهی تشویق کنید.



## کتابنامه

- اسپالدينگ، چريل ال (۱۹۹۲). انگيزش در کلاس درس. مترجم، حسن يعقوبی و ایرج خوش خلق، تبریز دانشگاه تربیت معلم تبریز، محب المهدی (عج).
- استورا، صغرا، امير زاده خاتونی، ماندانا (۱۳۸۷). "بررسی رابطه میان هوش هیجانی، رضایت شغلی و تعهد سازمانی در کارکنان کارخانه بخش خصوصی در شهر شیراز" فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، جلد اول شماره ۲.
- اصغری، آرزو (۱۳۸۵). "رابطه توانمند سازی و خودکارآمدی با رضایت شغلی در دبیران شهر تهران" پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- پور مقدیس، علی (۱۳۶۷). روانشناسی انگیزه‌ها و عواطف. اصفهان: انتشارات مشعل.
- جوزو، ایواناگو. (۱۳۸۰). ایجاد انگیزه برای کار و زندگی. مترجم: غلامرضا موسوی. تهران: انستیتوایز ایران.
- حاجلو، نادر، صبحی قراملکی، ناصر و نوری، سعیده (۱۳۹۰). "رابطه خلاقیت، وظیفه شناسی، جنبه‌های انگیزش و نگرش زمان با مدیریت زمان" فصلنامه علمی- پژوهشی، دانش پژوهش در روان شناسی کاربردی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، سال دوازدهم، شماره ۴.
- حافظی، فریبا، افتخار، زهرا و سید نژاد، مرضیه (۱۳۸۹). "مقایسه باورهای انگیزشی، راهبردهای یادگیری خود تنظیمی و ویژگی‌های شخصیتی دانش آموزان دبیرستان‌های تیزهوش و عادی شهر اهواز" فصلنامه علمی پژوهشی، یافته‌های نو در روان شناسی، دوره چهارم، سال پنجم، شماره ۱۶، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.
- خداپناهی، محمد کریم (۱۳۸۷). انگیزش و هیجان. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- رضاخانی، سیمین دخت (۱۳۸۶). "بررسی انگیزه درونی و بیرونی پیشرفت تحصیلی دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن" فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی، سال دوم، شماره دوم، شماره مسلسل ۶، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- رضایی، حسین (۱۳۸۰). "تقویت انگیزه کارکنان، راهبردی مناسب برای شرکت فعال تر در کلاس‌های کوتاه مدت ضمن خدمت" فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش دوره هفتم، شماره مسلسل ۲۷.
- ریو، جان مارسال (۲۰۰۰). انگیزش و هیجان. مترجم، یحیی سید محمدی (۱۳۸۰) تهران: موسسه نشر ویرایش.

- ساعتچی، محمود (۱۳۸۲). "بررسی رابطه ی میان انگیزه ی شغلی مدیران، رضایت شغلی و تعهد سازمانی کارکنان (دبیران) مقطع متوسطه ی شهرستان مرودشت" فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، جلد اول شماره ۲.
- پاشا شریفی، حسن (۱۳۸۵). "سنجش انگیزه درونی و بیرونی پیشرفت و نگزش دانش آموزان مقاطع مختلف تحصیلی نسبت به مسایل آموزشی و سهم این متغیرها در تبیین پیشرفت تحصیلی آنان" فصلنامه علمی - پژوهشی نوآوریهای آموزشی. ویژه نامه نوآوری در سنجش و ارزشیابی آموزشی، شماره ۱۸ سال پنجم.
- علاقه بند، علی (۱۳۸۲) اصول مدیریت آموزشی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- فوتناتا، دیوید (۱۳۸۲). روان شناسی برای معلمان..ترجمه مهشید فروغان. تهران: انتشارات ارجمند.
- لاوسن، رابرت بی، شن، زنگ. (۱۳۸۱) روانشناسی سازمانی، رفتار سازمانی. ترجمه رمضان حسن زاده، مجتبی طبری، ترانه عنایتی و منوچهر نوری. تهران: ساوالان.
- مک کومیز، باربارا، پاپ، جیمز. (۱۳۸۲). انگیزش و شیوه های پرورش آن در دانش آموزان. مترجم صغری ابراهیمی قوام. تهران: رشد.
- Amabile, T , Dejong, w., lepper, M (۲۰۰۶). Effects of externally imposed deadlines on subsequent interinsic motivation. journal of personality and social psychology , ۳۴ ۲۲-۹۸.
- Decharms, R (۲۰۰۶). Motivation enhancement in educational settings. In R. Ames & C. Ames (Eds), Research on motivation in education. vol. ۱: student motivation. San Diego, calif: Academic press.
- Deci, E (۲۰۰۵). The psychology of self – determination. Lexington, mass: D. C. Heath.
- Diksson , C (۲۰۰۳). Understanding tasks in infant classroom. In N. Entwistle (Ed) Handbook of educational Ideas and practices. London: Routledge.
- Eunsook. H yvette ,A (۲۰۰۵). Comparative cognitive and motivation characteristics of Gifted and non gifted , university of nevada , lasvegas , <http://hcq.sagepub.com>.
- Lepper. M, and Hoddell , M (۲۰۰۸). " Intrinsic motivation in the classroom " , In C. Ames & R. Ames (Eds), Research on motivation in education. vol. ۳: Goals and cognitions. Sandiago calif: Academic press.

تأثیر مطالعه منابع غیر درسی بر انگیزه تحصیلی دانش آموزان... □ ۱۳۱

- Nicholls, J (۲۰۰۲). Conceptions of ability and achievement motivation. In R. Ames & C. Ames (Eds) Research on motivation in education. vol. ۱ " student motivation. San Diego , califf: Academic press.
- Ryan , R. M (۲۰۰۶). " the nature of self in autonomy and relatedness. In G. R Goethals & Strauss (Eds), Multidisciplinary perspectives on the self (pp. ۲۰۸-۲۳۸) new york: springer – verlag.
- Shunk, D & Hanson. A (۲۰۰۸). " peer models: influence on children's self-efficacy and achievement" journal of educational psychology , ۷۷ – ۳۱۳-۳۲۲.
- Weinstein. R. Marshall. H. Brattesani. K. & Middlestdt. S (۲۰۰۵). "student perception of differential teacher treatment in open and traditional classroom" Journal of Educational psychology , ۷۴-۶۷۸-۶۹۲.

۱۳۲ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی سال ششم، شماره سوم، بهار ۱۳۹۴

## بررسی رابطه سرمایه فکری با عملکرد سازمانی

حجت الله دهقان<sup>۱</sup>، حبیب اله دهقان<sup>۲</sup>، حسن عاشقی<sup>۳</sup>، صاحبعلی دهقان<sup>۴</sup>

### چکیده:

هدف از تحقیق حاضر بررسی رابطه سرمایه فکری و عملکرد سازمانی در بانک توسعه تعاون استان تهران می‌باشد. در این راستا یک فرضیه اصلی و ۳ فرضیه فرعی تنظیم و برای آزمون فرضیه‌ها پرسشنامه ای شامل ۴۰ سوال بر اساس مدل روس و همکاران برای سنجش سرمایه فکری و مدل دیوید نیلی برای سنجش عملکرد سازمانی طراحی گردیده است. پس از سنجش روایی و پایایی، پرسشنامه در اختیار اعضای جامعه مورد مطالعه که شامل مدیران و کارشناسان ستادی بانک توسعه تعاون استان تهران می‌باشد، قرار گرفت. پس از جمع آوری پرسشنامه‌ها، اطلاعات حاصله تلخیص و طبقه بندی شد و با استفاده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که سرمایه فکری و اجزای آن یعنی سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه رابطه ای با عملکرد سازمانی بانک رابطه مثبت و معنی داری دارند.

واژگان کلیدی: سرمایه فکری<sup>۵</sup> - سرمایه انسانی<sup>۶</sup> - سرمایه ساختاری<sup>۷</sup> - سرمایه رابطه ای<sup>۸</sup>

۱. مدرس دانشگاه پیام نور/ کارشناس پژوهش مرکز آموزش و پژوهش بانک توسعه تعاون (ho.dehghan@ttbank.ir)

۲. مدیر مجتمع آموزشی و پرورشی شهید لشگری و کارشناس ارشد مدیریت آموزشی

۳. دانشجوی دکتری مدیریت و پژوهشگر منتخب نظام بانکی کشور

۴. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی و مدیر مجتمع آموزشی و پرورشی

۵. Intellectual Capital

۶. Human Capital

۷. Structural Capital

۸. Relative Capital